

Kestävän kehityksen raportti 2024

Leena Setälä, johtava asiantuntija
Riikka Teuri, johtava asiantuntija

Vastuullisesti vaikuttava Varha

- Varhan strategiassa huomioidaan kestävän kehityksen näkökulmat laajasti. Kestävä kehitys on myös keskeinen toimintamme arvo: *lupaamme toimia vastuullisen vaikuttavasti ja kestävästi ja ottaa toiminnan suunnittelussa huomioon taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön kannalta kestävän kehityksen.*
- Varha on sitoutunut myös Turun kaupungin ilmastotyöhön olemalla mukana Turun Ilmastokaupunki 2029 kumppanina.
- Varhan kestävän kehityksen ja ympäristövastuullisuuden kehittämisen pohjaksi vuosille 2025 – 2029 valmisteltiin uusi kestävän kehityksen ohjelma, joka hyväksyttiin aluehallituksessa marraskuussa 2024.

Kestävän kehityksen työryhmä ohjaa työtä Varhassa

- Kestävän kehityksen työtä on ohjannut hyvinvointialueen johdon nimeämä kestävän kehityksen työryhmä, joka vastaa kestävän kehityksen ohjelman toimeenpanosta mm. käynnistämällä ja ohjaamalla vuosittaisia kehittämisprojekteja.
- Työryhmässä on mukana edustajat kaikilta tulosalueilta sekä henkilöstön edustajat
- Työryhmä on kokoontunut 6 kertaa vuoden 2024 aikana
- Työryhmän pöytäkirjat on kaikkien luettavissa intranetissä.

- Järjestämisen palvelut: Leena Setälä (pj)
- TYKS sairaalapalvelut: Tuija Lehtikunnas (varajäsen Riikka Maijala)
- Sote-palvelut: Minna Ylönen (varajäsen Iida Varemäki)
- Ikääntyneiden palvelut: Eeva-Sirkku Pöyhönen (varajäsen Salla Lindegren)
- Pelastuspalvelut: Mika Viljanen (varajäsen Mika Lankinen)
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen: Karoliina Luukkainen (varajäsen Minna Pohjola)
- Kehittämispalvelut: Mia Oksa (varajäsen Ville Kytö)
- Hankintapalvelut: Katariina Huikko
- Kiinteistöpalvelut: Sami Kariaho (varajäsen Anssi Juntunen)
- Ympäristöpalvelut: Eeva Lammi (varajäsen Anu Syrjänen)
- Henkilöstön edustajat: Päivi Huhtala ja Lennu Yläneva (varajäsen Jenni Päätalo)
- Kestävän kehityksen johtava asiantuntija: Riikka Teuri

Kestävää kehitystä edistettiin kehittämishankkeilla ja koulutuksella

- Kestävästä kehityksestä viestittiin henkilöstölle intrassa Ympäristö ja kestävä kehitys –sivustolla.
- Vuoden 2024 keskeisinä toimenpiteinä jatkettiin ruokahävikin seuranta-projektia sekä kalusteiden kierrätys sivuston ylläpitoa.
- Hyvinvointialueen käyttämä SHQS-laatukriteeristö päivitettiin ja sen uudeksi osioksi tuli kestävä kehitys.
- Kestävän kehityksen johtamisen teema sisällytettiin esihenkilökoulutuksen (VALO III, toteutettiin 2 kertaa vuonna 2024)
- Moodle-verkkokoulutus *Kestävää kehitystä terveydenhuollossa* on tarjolla hyvinvointialueen koko henkilökunnalle ja myös uusille työntekijöille perehdytysmateriaalissa. Koulutuksen avulla voimme lisätä ymmärrystä siitä, mitä kestävä kehitys on hyvinvointialueella ja miten voimme edistää kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumista.

	2021	2022	2023	2024
Koulutuksen suorittaneet	2395	781	385	492

Ruokahävikkiä ja sen hyödyntämistä tutkittiin eri tahoilla

- TYKS sairaalapalvelujen Mäntymäen yksiköissä pilotoitiin ruokatilausten annoskoon pienentämisen vaikutuksia hävikkiin
- Tarjotinhävikkiä seurattiin viikon ajan 48 TYKS sairaalapalvelujen 9 osastolla.
- Intrassa käynnistettiin blogisarja ruokahävikkiteemasta
- Varha oli mukana Turun kaupungin koordinoimassa ja STM:n rahoittamassa Varsinais-Suomen alueen ruoka-aputoiminnan kehittämishankkeessa.
- Varha oli tukemassa Turun kaupungin hankerahoitushakua ruoka-aputoiminnan kehittämiseen (THL:n koordinoima kansallinen hanke). Tarkoitus on selvittää mahdollisuuksia kääntää Varhan ruokahävikkiä ruoka-aputoiminnaksi.
- Varha oli kumppanina myös Turun kaupungin EAKR-hankehakemuksessa teemalla *Haappa – Digitaalinen alusta ruokahävikin vähentämiseen*.

Ruokahävikki innovaatioiden aiheena

- Varhan Innovaatiokeskus ja Terveyskampus toteuttivat yhdessä [Ideointitapahtuman](#) Varhan ruokahävikin vähentämisen- ja hyödyntämiskeinoista
 - Mukana noin 20 osallistujaa eri organisaatioista Varhasta, korkeakouluista ja ruokapalvelutuottajien organisaatioista
 - Yhteistyöideoita ja kiinnostusta aiheeseen runsaasti, mm.
 - Turun AMK:n Kiertotalouden liiketoimintamallit- tutkimusryhmän opiskelijat työstivät ideoita ruoka-aputoiminnan kehittämishankkeen loppuraportin pohjalta (20 toimenpide-ehdotusta ja suositusta)
 - Turun yliopiston IT-laitoksen terveysteknologian opiskelijat kehittävät Capstone-hankkeessaan ratkaisuja tilattujen mutta jakamatta jääneiden potilasruoka-annosten seuraamiseen sekä tarjoamiseen muille potilaille. Tyks Sydänkeskus on lupautunut pilottiyksiköksi.
 - Turun yliopiston ravitsemus- ja ruokatutkimuskeskus on kiinnostunut mittaamaan Varhalla syntyvää biojätettä.

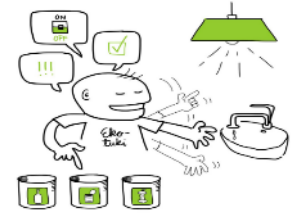
Kalusteiden kierrätystä tuetaan aktiivisesti

- Hyvinvointialueella tehdään paljon erilaisia toimipisteiden ja yksiköiden uudelleensijoitteluja ja yksiköissä tilamuutoksia. Tämä aiheuttaa paljon kalustetarpeita ja toisaalta poistotarpeita.
- Systemaattisella kalusteiden kierrättämisellä hyvinvointialueen on mahdollisuus säästää hankinta- ja jätehuoltokustannuksia sekä toteuttaa kestävä kehityksen tavoitteita tukemalla kiertotaloutta ja vähentämällä ympäristökuormaa.
- Tilaamista koskevan ohjeen mukaan ennen uuden kalusteen tilausta on selvitettävä, löytyykö vastaavaa muualta Varhasta.
- Intrassa toimii Kalusteiden kierrätystori, jolla yksiköt voivat ilmoittaa itselleen tarpeettomista kalusteista ja etsiä tarpeensa mukaisia kalusteita.
- Yksiköt kierrättävät kalusteita myös suoraan, esimerkiksi suuri määrä Rauhankadun toimistokalusteita saatiin käyttöön pelastuslaitokselle, ja Halikon sairaalan irtaimistolla kalustettiin päihdepalvelujen uudet tilat Mäntymäessä

Ekotukihenkilöt toimivat tukena ympäristöasioissa

ekotuki

- Ekotukihenkilö välittää työyhteisölleen tietoa ympäristöasioista ja tukee kestävän kehityksen mukaista toimintaa esimiehensä valtuuttamalla tavalla
- Ekotukihenkilöitä oli vuoden 2024 lopulla hieman yli 350 ja toiminta on tarkoitus laajentaa kaikkiin yksiköihin. Keväällä 2024 järjestettiin ensimmäinen Varhan oma ekotukihenkilön peruskoulutus, johon osallistui 60 osallistujaa eri Varhan yksiköistä.
- Tietoa ja vertaistukea tarjoaa ympäristöpäällikön koordinoima ekotukihenkilöverkosto sekä kaikille varhalaisille avoin Teams –kanava
- Ekotukitilaisuuksia järjestettiin neljä kertaa aiheina mm. jätehuollon ajankohtaiset asiat ja yksiköiden hyvät käytännöt.
- Syksyllä 2024 käynnistyi ESR –rahoitteinen [Kestävä ja osaava sote -hanke](#), jonka tarkoituksena on kehittää hyvinvointialueille laajempi kestävän kehityksen koulutus. Hanketta koordinoi Yrkehögskolan Novia ja osatoteuttajina ovat Varha ja Pohjanmaan hyvinvointialue.

Ekologinen kestävyys edistämisen edellyttää tietoa nykytilasta

- Varha seuraa ja raportoi jätemääriään ja pyrkii vähentämään jätteen syntymistä mm. tukemalla tarvikevalintoja, kierrätystä ja jätelajittelua. Jätemääriä voidaan raportoida kuitenkin vain siltä osin, kun Varhan jätehuoltotoimija tuottaa tieto kuljettamistaan jätteistä
- Biojätteen määrää voidaan seurata Kaarean keittiöissä käsiteltävän biojätteen osalta
- Lääkejätteen ja -hävikin määrää seurataan keskitetysti sairaala-apteekissa
- Anestesiakaasujen käyttö voidaan seurata hankintadatan avulla
- Sähkön, energian ja veden kulutus voidaan raportoida vain Varhan omistamista kiinteistöistä. Näistä voidaan määrittää myös energiankäytön hiilijalanjälki.
- Vuokrattujen toimitilojen energiankäytöstä ja jätehuollosta meillä on vain vähän tietoa. Varhan tiloista noin 2/3 on vuokrattuja.

Varhaiset lisäsivät jätteen lajittelua vuonna 2024

- Jättemääräraportti on koottu Varhan omissa kohteissa syntyneiden jätteiden käsittelystä vastaavien yritysten omista raporteista.
- Vuokrakohteissa kertyneet jättemäärät eivät ole mukana tilastoissa, sillä niihin määriin ei ole näkyvyyttä.
- Raportoidun jätteen kokonaismäärä kasvoi hieman, mutta sekajätteen määrä väheni lajittelun lisääntyessä.
- Kierrätysaste parani edellisestä vuodesta (29 % → 33 %). Kierrätykseen ohjautui aiempaa enemmän biojätettä, paperia, muovia, lasia ja metallia.
- Tietosuojattavan paperin ja vaarallisten jätteiden määrä kasvoi edellisestä vuodesta.
- Jätehuollon kulut olivat noin 1,7 milj. € (1,6 milj. v. 2023)

2856	Kokonaisjättemäärä tonneina
1504	Polttokelpoinen sekajäte
294	Pahvi ja kartonki
175	Biojäte
154	Terveystieteiden erityisjäte
152	Vaarallinen jäte*
129	Metalliroomu
108	Tietosuojapaperi ja -materiaali
105	Keräyspaperi
69	Rakennusjäte
51	Sairaalalasi+pakkauslasi
51	Pakkausmuovi
24	Puujäte
23	Sähkö- ja elektroniikkaromu ja tietosuojattava SER
17	Muut
* Vaarallisesta jätteestä suuri osa on lääkejätettä (74 t)	
62 %	Poltto
33 %	Kierrätys
5 %	Loppukäsittely (poltto vaarallisena jätteenä)

Lääkehävikki aiheuttaa Varhassa merkittävien kustannusten lisäksi ympäristöhaittoja

- Varhan yksiköiden lääkejätteestä ohjautuu iso osa suoraan vaarallisen jätteen käsittelyyn. Yksiköiden lääkejätteen määrästä ei ole tarkkaa tietoa.
- Yksiköt palauttavat Tyks sairaala-apteekkiin kaikki avaamattomat lääkepakkaukset sekä käyttämättä jääneet huume- ja PKV-lääkkeet. Tämän lääkehävikin rahallinen arvo vuonna 2024 oli 858 757 € (1,2 % sairaala-apteekista toimitettujen lääkkeiden arvosta).
- Sen lisäksi sairaala-apteekissa syntyi varastohävikkiä 341 621€ edestä (4,2 % apteekin varaston arvosta).
- Lääkejätteen turvallisesta hävittämisestä huolimatta lääkehävikki on ympäristöhaittojen lähde, koska lääkkeiden valmistusprosessi ja kuljetus aiheuttavat ilmasto- ja ympäristöpäästöjä
- Leikkauksissa käytettävät anestesiakaasut ovat yksi terveydenhuollon merkittävä päästölähde. Näistä haitallisimman eli desfluraanin käyttö on lopetettu Varhassa v. 2023 ja korvattu muilla, ympäristöystävällisemmillä anesteeteilla
 - Desfluraanin GWP eli Global Warming Potential on 2540. Kerroin ilmaisee kaasun Ilmastoä lämmittävän vaikutuksen suuruuden suhteessa hiilidioksidiin.

Sähkön ja energian kulutus Varhan omissa kiinteistöissä

VSSHP:n kiinteistöjen osalta on saatavilla vertailutietoa aiemmilta vuosilta, Varhan osalta vain vuosilta 2023 ja 2024.

Lämpöenergian käytön indikaattorit	2024	2023	2022	2021
Lämpöenergia, koko VARHA (MWh)	79 548	83 100		
Normitettu** lämpöenergia (MWh), T-sairaala		22 717	21 269	20 957
ominaiskulutus (kWh/r-m3)		47,7	40,4	44,0
Normitettu** lämpöenergia (MWh) kantasairaala		31 169	30 802	33 158
ominaiskulutus (kWh/r-m3)		75,1	74,2	79,9
Lämpöenergian osto, koko VARHA (€)	6 289 927	6 383 800		

Sähkön ja veden kulutuksen indikaattorit	2024	2023	2022	2021
Sähkön kulutus, koko VARHA (MWh)*	55 020	56 900		
Sähkön kulutus, T-sairaala (MWh)		16 586	16 409	16 599
Sähkön kulutus, kantasairaala (MWh)		14 431	15 233	17 568
Sähköenergian osto, koko VARHA (€)	5 987 091	6 164 000		
Veden kokonaiskulutus (m3)	227 267	336 300		
vedenkulutus T-sairaala (m3)		78 860	77 557	77 361
vedenkulutus kantasairaala (m3)		49 402	59 247	76 356

*Varhan omistamien kiinteistöjen sähkösopimukset on solmittu ennen hyvinvointialueen aloittamista. VSSHP:n sopimus on kooltaan merkittävin ja sisältää päästövapaata sähköä. Varhalle muualta siirtyneiden sopimusten osalta uusiutuvan energian osuus vaihtelee.

Ajoneuvokaluston käyttövoima määrittää osaltaan Varhan ilmastopäästöjä

- Varhalla on käytössä hieman yli 1000 ajoneuvoa sisältäen erilaisia autoja, traktoreita ja työkoneita
 - Sähköautoja on 28 ja kaasuautoja 29
- Vuonna 2024 otettiin käyttöön uusia ajoneuvoja 9 kpl, joista kaikki kuuluvat päästoluokkaan Euro VI. Uushankintoihin kuuluivat mm. hälytysajoneuvoja sekä sammutusauto. Yksi uusista ajoneuvoista on hybridikäyttöinen.
- Varhalla on ajoneuvohankinnoissa lainsäädännön mukainen velvoite vuoteen 2025 asti: 45 % henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen uusista hankinnoista tulee olla laissa määriteltyjä vähäpäästöisiä ajoneuvoja eli lataushybridejä tai täyssähköautoja. Pelastuslaitoksen ajoneuvot eivät ole lain soveltamisen piirissä.

Hoitotarvikkeiden ja suojavaarusteiden käytössä ilmennyttä hukkaa halutaan hillitä

- Vuoden 2024 aikana tunnistettiin hoitotarvikkeiden käytössä hukkaa, jota vähentämällä voidaan pienentää ympäristövaikutuksia ja saavuttaa taloudellisia säästöjä
 - Hoitotarvikeohjeistusten päivityksellä tavoitellaan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden parantamista
 - Tyks sairaalapalvelut on käynnistänyt haavakeskushankkeen, joka kehittää haavanhoidon työnjakoa ja prosesseja samalla vaikuttaen osaamiseen ja tarvikekulutuksen hallintaan
- Suojakäsineiden käytössä on koronapandemian jälkeen havaittu hygieniaohjeiden vastaisia toimintatapoja laajalti oppilaitoksista julkiseen ja yksityiseen terveydenhuoltoon. Suojakäsineitä käytetään liikaa ja käsihuuhteita liian vähän.
- Varhan suojakäsinekäyttöä on selvitetty käynnistettävän kehittämishankkeen pohjatiedoksi vuoden 2024 hankintadatan avulla

	Kulutusmäärä	Kustannukset	Syntynyt muovijäte yhteensä vähintään
Tehdaspuhtaat suojakäsineet	49 420 560 kpl	1 261 063 euroa	154 000 kg
Steriilit suojakäsineet	1 862 995 kpl	505 717 euroa	

Hankinnoissa ekologisen ja sosiaalisen kestävyden huomioiminen on vielä vähäistä ja raportointia kehitetään

- Varhan hankintapolitiikka hyväksyttiin aluevaltuustossa 04/24. Sen toimintamallin mukaisesti hankinnoissa tunnistetaan potentiaali edistää ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyttä. Kestävyys otetaan huomioon hankintakokonaisuuksissa, joissa se on vaikuttavinta.
- Hankintakohtaisia tavoitteita huomioidaan sellaisissa hankinnoissa, joissa arvioidaan olevan eniten potentiaalia edistää Varhan strategian ja palvelustrategian mukaisia tavoitteita esimerkiksi ekologisen kestävyden osalta.
- Hankintadatan avulla voidaan raportoida mm. hankinnat, joiden avulla edistetään ekologista ja sosiaalista kestävyttä.
- Huomionarvoista on, että vuoden 2024 osalta käytetty data on vielä vaillinaista. Raportointia kehitetään vuoden 2025 aikana, jotta saadaan parempi kuva kestävyden kriteerien tosiasiallisesta huomioinnista.

Ekologinen kestävyys

huomioitu n. 6 %:ssa kynnysarvot ylittävistä hankinnoista.

Eniten kriteerejä huomioitu palvelu- ja rakennushankinnoissa.

Sosiaalinen kestävyys

huomioitu n. 3 %:ssa kynnysarvot ylittävistä hankinnoista.

Eniten kriteerejä huomioitu palveluhankinnoissa ja rakennusurakoissa.

Varha edisti sosiaalista vastuullisuuttaan osallistamisella ja vaikutusten ennakoarvioinneilla

- Varhan ensimmäinen osallisuussuunnitelma julkaistiin loppuvuodesta. Siinä on kuvattu toimenpiteet, joiden avulla alueen asukkaita osallistetaan päätösten valmistelussa.
 - Hyvinvointialueen toiminnassa ja kehittämisessä tehdään tiivistä yhteistyötä kokemusasiantuntijoiden, asiakasraatien sekä vaikuttamistoimielimien kanssa.
- Varhalle on valmistunut koko organisaation kattava asiakaskokemuksen toimintamalli sekä asiakas- ja potilaskohtaamisen periaatteet. Mallin rakentamisessa on kuultu asiakkaita vaikuttamistoimielimien, kokemusasiantuntijaverkoston ja asiakaspalautteiden kautta. Henkilöstön Moodle-koulutus on alkanut.
- Palveluverkkosuunnitelman vaikutusarvioinneissa analysoitiin mahdollisia ihmisvaikutuksia niin Varhan asukkaiden, asiakkaiden kuin henkilöstönkin kannalta, jotta päätöksenteossa nämä vaikutukset voitaisiin ottaa ennalta huomioon.

Varhan työnantajarooli edellyttää sosiaalisen vastuullisuuden edistämistä

- Varhan henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2024-2025 hyväksyttiin aluehallituksessa maaliskuussa.
- Suunnitelman pääteemoja ovat tasa-arvoinen palkkaus, työn ja oman elämän yhteensovittaminen sekä monimuotoinen työyhteisö. Henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa toteutetaan työn arjessa.
- Henkilöstön työhyvinvointia ja kokemusta mm. työyhteisöstä ja johtamisesta kartoitettiin syksyllä 2024 Työterveyslaitoksen kyselyllä
- Hyvän hallintotavan edistämiseksi Varhalla vahvistettiin mm. riskien hallintaa ja toiminnan omavalvontaohjelmaa
- Henkilökunnalle on myös avattu ns. whistleblower-direktiivin mukainen ilmoituskanava väärinkäytösepäilyjen ilmoittamiseen.

Kestävän kehityksen ohjelman tavoitteita edistettiin laajasti myös yhteistyön ja verkostoitumisen avulla

- Perustajajäsenenä hyvinvointialueiden vastuullisuusfoorumissa
- Verkostoitumista ja yhteistyötä muiden hyvinvointialueiden ympäristö- ja kestävän kehityksen vastuuhenkilöiden kanssa
- Terveyskampus Turun toiminnassa Varhan kestävän kehityksen johtava asiantuntija koordinoi Kestävä kehitys-alatyöryhmää. Työryhmä on kokoontunut 5 kertaa vuoden aikana
- Mukana Suomen sairaalatekniikan yhdistyksen ympäristöjaoston sekä Maakuntien Tilakeskuksen kestävän kehityksen verkoston toiminnassa
- Yhteistyötä alueen korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa mm. hankeyhteistöiden ja opiskelijatöiden ohjauksen osalta.
- Mukana KT:n Vastuullinen ja kestävä kunta- ja hyvinvointialuetyö- ydinryhmässä
- Jäsenenä kansainvälisissä verkostoissa, kuten Health Care Without Harm, International Hospital Federation / Geneva Sustainability Center ja Nordic Center for Sustainable Healthcare

